

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.052.036
Національного університету
«Львівська політехніка»
79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12

**ВІДГУК
ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

**кандидата юридичних наук, професора
Котухи Олександра Степановича
на дисертацію Пивовар Майї Сергіївни «Правові засади взаємодії
державної влади та опозиції в період демократичної трансформації:
перспективи законотворення»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Детальне вивчення та ознайомлення із текстом дисертаційного дослідження та наукових праць, проведених М.С. Пивовар за темою дисертації дозволяє висловити наступні позиції.

Актуальність теми підтверджується тим фактом, що наявність сильного інституту опозиції свідчить про зрілість і розвиток правової держави та про фактичну реалізацію принципу політичного плюралізму. Згідно статті 15 Конституції України суспільне життя ґрунтується в Українській державі на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Разом з тим, на практиці виникає багато проблем з приводу належної реалізації цієї важливої засади конституційного ладу.

Одним із важливих напрямків вдосконалення та реального забезпечення ідей політичного плюралізму є чітке визначення правових засад взаємодії державної влади та опозиції. Особливо актуальною, проблема врегулювання таких взаємовідносин є в період демократичних перетворень, в часи поступального руху держави до стандартів демократії, забезпечення прав людини та реалізації принципу верховенства права.

Логічна побудова роботи дозволила дисертантці системно дослідити основні принципи і механізми взаємодії державної влади та опозиції і на цій основі запропонувати власну, авторську модель таких взаємовідносин, що передбачають відповідні зміни до Конституції України та прийняття спеціального законодавства.

Отримані в результаті дослідження глибоко наукові та практично орієнтовані висновки свідчать про належний рівень дисертаційної роботи та ступінь її актуальності.

Дисертантка поставила собі за мету комплексно дослідити на теоретичному та практичному рівні правові засад взаємодії державної влади і опозиції в умовах демократичного розвитку Української держави. Своєю чергою, сформульована мета допомогла виокремити завдання дослідження, які логічно знайшли своє вирішення у висновках дисертаційної роботи.

Чітко виділені об'єкт та предмет дослідження та використання різноманітних методів дослідження допомогли авторці дослідити цілий спектр питань з визначеної проблематики.

Дисертаційна робота має чітку та логічну структуру. Це дозволило дисертантці провести теоретико-методологічну характеристику правових засад взаємодії державної влади та опозиції, їх реалізації на практиці та запропонувати авторські шляхи реформування та вдосконалення.

За результатами дослідження зроблені цікаві та ґрунтовні висновки, які логічно випливають із поставлених завдань дослідження, є науково аргументованими та переконливими. Авторкою опрацьовано достатню кількість джерел наукового та науково-популярного характеру, практику органу конституційного контролю – Конституційного Суду України, законодавство зарубіжних країн.

У дисертаційній роботі М.С. Пивовар вирішені наукові завдання, які раніше або не розв'язувалися взагалі або були розв'язані частково в рамках інших наукових досліджень. Це дозволило, своєю чергою, прийти до

абсолютно нових висновків та представити авторські позиції щодо вдосконалення механізмів взаємодії державної влади та опозиції.

Авторкою підкреслено, що перехід України у 2004 році до змішаної парламентсько-президентської республіки та її відновлення у 2014 році ще раз підтвердили необхідність законодавчого регулювання діяльності опозиційної діяльності та встановлення належних правових гарантій для забезпечення такої діяльності як у парламенті, так і поза його межами.

Дисертанткою обґрунтовано, що основними напрямками вдосконалення правових механізмів взаємодії державної влади та опозиції в сучасній Україні є такі: 1) комплексні зміни до Конституції України щодо статусу опозиції та опозиційної діяльності; 2) прийняття спеціального Закону України «Про опозицію та опозиційну діяльність»; 3) зміни до Законів України «Про Регламент Верховної Ради України», «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», «Про політичні партії в Україні», «Про Рахункову палату», «Про правовий статус народного депутата України».

Крім того, заслуговує на підтримку позиція авторки про те, що поряд із необхідністю конституційних та законодавчих змін надважливими завданнями як для держави, так і для суспільства є збереження політичної багатоманітності, реальна можливість обрання представників державної влади з альтернативними поглядами, незалежні засоби масової інформації, вільне вираження своїх поглядів і критики державної влади, ефективний громадський контроль за діяльністю влади, а також конструктивна взаємодія опозиції й державної влади.

Теоретичне та практичне значення для подальших наукових досліджень має низка пропозицій та висновків авторки, а саме таких як:

- положення про те, для успішної взаємодії державної влади й опозиції в сучасних умовах демократичної трансформації Української держави з держави перехідного типу до конституційної не можливо перейняти в чистому вигляді загальноприйняту модель функціонування опозиції;

- визначення опозиції згідно широкого підходу та вузького підходів;
- положення про те, що для Української держави найоптимальнішим варіантом є поєднання характеристик різних моделей опозиційної діяльності, зважаючи на національні, політичні, історичні, економічні, геополітичні, культурні та соціальні чинники розвитку;

- визначення принципів взаємодії державної влади й опозиції як основних вихідних положень загального характеру, які визначають політико-правову природу, сутність та напрямки взаємодії державної влади й опозиції;

- аргументація того, що взаємодія державної влади й опозиції повинна ґрунтуватися на таких принципах: 1) визнання державою опозиційної діяльності та права перебувати в опозиції до чинної державної влади; 2) політичного плюралізму; 3) зміни політичної позиції та вільного переходу в опозицію; 4) можливості припинення опозиційної діяльності; 5) рівності; 6) верховенства права; 7) законності; 8) демократизму; 9) гласності; 10) конструктивної діяльності влади та опозиції; 11) державної підтримки опозиційної діяльності; 12) взаємної відповідальності державної влади та опозиції;

- констатація того, що правовими механізмами взаємодії державної влади й опозиції є: 1) можливість скликання позачергової сесії Верховної Ради України із зазначенням порядку денного; 2) ініціювання питання про відповідальність Кабінету Міністрів України; 3) можливість утворювати тимчасові слідчі комісії; 4) можливість подати законопроект про внесення змін до Конституції України; 5) можливість звернутися до Конституційного Суду України з конституційним поданням та конституційним зверненням; 6) можливість ініціювати питання про позачерговий звіт Директора Державного бюро розслідувань; 7) можливість ініціювати розгляд питання про дострокове припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим; 8) можливість подавати пропозиції щодо кандидатур на посаду Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

- визначення того, що політико-правовими механізмами взаємодії державної влади й опозиції є: 1) переговори, зокрема за посередництвом політиків іноземних держав та представників міжнародних організацій; 2) круглі столи; 3) політичні консультації; 4) укладення політико-правових угод (договорів, меморандумів, універсалів); 5) звернення до міжнародних інституцій (Венеційська комісія, Рада Європи, ОБСЄ тощо); 6) спільні виступи та дебати на загальнодержавних каналах телебачення та каналах Інтернету.

Отже, подані вище аргументи свідчать про те, що в дисертаційній роботі М.С. Пивовар присутні елементи наукової новизни, які знаходять своє відображення у теоретичних визначеннях та практичних напрямках реформування та вдосконалення правових засад взаємодії державної влади та опозиції.

Практичне значення отриманих результатів обґрунтовується можливістю їх застосування: в науково-дослідній сфері – в частині проблематики опозиції та опозиційної діяльності; в правотворчій діяльності – в процесі вдосконалення чинних положень Конституції та законів України, які регулюють механізми взаємодії державної влади й опозиції та прийнятті нових законів; в правозастосовній діяльності – в частині покращення ефективності практичної роботи органів та посадових осіб державної влади у процесі взаємодії з суб'єктами опозиційної діяльності; в навчальному процесі – в частині підготовки відповідних розділів підручників (посібників) у викладанні навчальних курсів та в індивідуальній науковій роботі студентів; у правовиховній роботі – в частині підняття рівня правової культури громадян України та їх кращого розуміння правових засад взаємодії державної влади й опозиції.

Поряд з вищевикладеним у роботі присутні ряд недоліків, положень і висновків, які викликають наукову дискусію та потребують додаткового з'ясування.

1. Для вдосконалення правових засад взаємодії державної влади та опозиції дисертантка пропонує ряд змін до окремих статей Конституції України. Натомість, крім змін до Конституції України авторка обґрунтовує доцільність прийняття окремого закону «Про опозицію та опозиційну діяльність». На захисті хотілося би почути аргументи власне необхідності конституційних змін для вдосконалення взаємодії між державною владою та опозицією.

2. У дисертаційній роботі авторка, досліджуючи питання правових і політико-правових механізмів взаємодії державної влади та опозиції робить основний акцент на взаємодії парламентської опозиції та різних органів державної влади.

Поряд з тим, на захисті хотілося б почути чи існують на сьогодні правові та політико-правові механізми взаємодії державної влади та позапарламентської опозиції та якими вони повинні бути у демократичній державі. Також з'ясуванню підлягає і питання законодавчих гарантій інститутів позапарламентської опозиції.

3. У третьому розділі роботи дисертантка зазначає, що «у більшості конституційних держав опозиційна діяльність отримує державну підтримку з боку офіційної державної влади». Втім, авторка не висловлює власної позиції щодо питання необхідності та доцільності державної, в тому числі фінансової, підтримки опозиції за рахунок коштів Державного бюджету України, не визначає суб'єктів та форми такої підтримки.

Разом з тим, висловлені опонентом зауваження носять рекомендаційний характер, не впливають на загальний високий рівень роботи та свідчать про дискусійність питань піднятих у дисертації.

Дисертація відповідає галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», основні її тези та положення відображені у 5 наукових статтях, з яких 4 опубліковано у виданнях, які визнано науковими фаховими з юридичних наук, та одну – в іноземному виданні, а також у 6 тезах

доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Зауважень щодо оформлення тексту роботи не має.

Дисертаційне дослідження **Пивовар Майї Сергіївни «Правові засади взаємодії державної влади та опозиції в період демократичної трансформації: перспективи законотворення»** є завершеною самостійною роботою, в результаті написання якої отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язує конкретне наукове завдання, яке полягає у теоретико-правовому дослідженні засад взаємодії державної влади і опозиції в умовах розвитку та становлення України як демократичної правової держави.

Дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), Порядку проведення експерименту з присудження наукового ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, а її авторка – **Пивовар Майя Сергіївна** заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

декан юридичного факультету

Львівського торговельно-економічного університету

кандидат юридичних наук, професор

О.С. Котуха

